

โครงการวิจัย (Research Project)
ประกอบการของประมาณเงินรายได้
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อโครงการวิจัย รูปแบบที่ตั้งและการลงทุนจากต่างประเทศของอุตสาหกรรมในประเทศไทยภายหลังการเปิดการค้าเสรี

Industrial Location Patterns and Foreign Direct Investment in Thailand after Trade Liberalization

ผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์อภิเศก ปิ่นสุวรรณ
ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ความสำคัญ ที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยเริ่มต้นอย่างจริงจัง ภายหลังจากใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ซึ่งผลของการพัฒนาสืบเนื่องจากแผนดังกล่าวทำให้มีการลงทุนในด้านระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน (Infrastructure) โดยเฉพาะถนนเพื่อเชื่อมการคมนาคมขนส่งระหว่างกรุงเทพมหานครกับส่วนภูมิภาคให้กว้างขวางมากขึ้น การสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า โดยมีแหล่งเงินทุนจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก เป็นผู้สนับสนุน อาจกล่าวได้ว่าในปี พ.ศ.2524 ประเทศไทยได้เริ่มก้าวสู่ยุคกึ่งอุตสาหกรรม โดยมีสัดส่วนของผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมต่อผลิตภัณฑ์ มวลรวมในประเทศถึงร้อยละ 21.40 ซึ่งใกล้เคียงกับสัดส่วนของภาคเกษตรกรรม คือ ร้อยละ 24.80 นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2528 เป็นต้นมาการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเริ่มมีมูลค่ามากกว่าการส่งออกสินค้าเกษตรกรรม (บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ม.ป.ป.) และก้าวสู่การเป็นประเทศที่มีการส่งสินค้าออกและลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมที่สำคัญของเอเชียและของโลก (UNCTAD, 2005).

แม้ว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยที่ผ่านมา จะประสบความสำเร็จในเชิงของการลงทุน โดยเฉพาะจากต่างประเทศ แต่ผลของนโยบายการค้าเสรีได้ส่งผลให้เกิดการความแตกต่างของการพัฒนา ในแต่ละพื้นที่ (regional disparities) ของประเทศอย่างชัดเจน (Silva, 2007) ซึ่งงานศึกษาหลายชิ้นในต่างประเทศพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายการค้าและการลงทุนกับปรากฏการณ์ของความแตกต่างของการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ หรือความสามารถพิเศษของแต่ละพื้นที่ (regional specialization) รวมทั้งการกระจุกตัวของอุตสาหกรรม (industrial concentration) (Elizondo and Krugman, 1992; Paluzie, Pons and Tirado (2001)) ทั้งนี้

สาเหตุดังกล่าวเกิดจากความได้เปรียบในพื้นที่ที่ความได้เปรียบของปัจจัยการลงทุนและการค้าเป็นสำคัญ (Das and Barua, 1996) ในกรณีของประเทศไทยในช่วงแรกการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างกว้างขวางจะอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งต่อมาภายหลังจึงกระจายตัวสู่เขตปริมณฑล เพราะการขนส่งรถยนต์ส่วนบุคคลและการย้ายแรงงานจากภูมิภาคสามารถกระทำได้ง่าย ตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่และเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าไปยังต่างประเทศด้วย

ด้วยเหตุนี้การกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ทั้งปัญหาการกระจายและความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ โดยในปี พ.ศ. 2546 รายได้ต่อหัวต่อปีของประชากรในกรุงเทพฯและปริมณฑลอยู่ที่ 230,997 บาท ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเพียง 30,860 บาทเท่านั้น รวมทั้งได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและความเสื่อมโทรมกับสิ่งแวดล้อม จากปัญหาดังกล่าวทำให้รัฐบาลมีความพยายามที่จะผลักดันให้โรงงานอุตสาหกรรมกระจายตัวไปสู่ภูมิภาค เพื่อลดความแออัดและเป็นการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 จึงปรับเปลี่ยนนโยบายมาสู่การกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค โดยมีมาตรการหลักๆที่ใช้ในการกระตุ้นให้อุตสาหกรรมกระจายตัวออกไปสู่ภูมิภาค เช่น การใช้มาตรการทางด้านภาษีเป็นเครื่องจูงใจการให้บรรษัทอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (IFCT) ให้การสนับสนุนเงินลงทุนดอกเบี้ยต่ำ และการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยขึ้นมา เพื่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในภูมิภาคต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งสาธารณูปโภคพื้นฐานของโรงงานอุตสาหกรรม (สมภพ มานะรังสรรค์ , 2538)

แม้กระนั้นก็ดีจากการศึกษาเกี่ยวกับการกระจายของอุตสาหกรรมของประเทศไทย กลับพบว่า การกระจายตัวของอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคยังไม่ประสบผลอย่างแท้จริง เช่น การศึกษาของ โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2536) และ ณรงค์ชัย อัครเศรณี (2533) พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ในช่วงที่ผ่านมาแม้จะอยู่ในอัตราที่สูงก็ตาม แต่ผลของความเจริญทางเศรษฐกิจมิได้กระจายออกไปสู่จังหวัดต่างๆในขนาดหรืออัตราที่เท่าเทียมกัน จากการศึกษาแหล่งที่มาของการขยายตัวของอุตสาหกรรมในภูมิภาคยืนยันว่า การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจโดยส่วนรวมที่กล่าวถึงนี้ มีความสำคัญมากที่สุดต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมของภูมิภาค ในขณะที่ปัจจัยเฉพาะภูมิภาคไม่ค่อยมีผลในทางบวก ต่อความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมของภูมิภาคเลย ยกเว้นอุตสาหกรรมที่พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติบางประเภทเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่าจังหวัดรอบนอกเขตปริมณฑลซึ่งถูกจัดให้เป็นเขต 2 ในการส่งเสริมการลงทุนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ก็เริ่มมีการกระจุกตัวสูงเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ จากข้อมูลข้างต้นพบว่าการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมยังคงอยู่บริเวณแกนและเริ่มกระจายไปสู่จังหวัดโดยรอบในภาคกลางเท่านั้น แสดงว่านโยบายการกระจายความเจริญและอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จ

จากข้อความข้างต้น การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศไทยเพื่อความสมดุลและยั่งยืนในอนาคต ประเทศไทยจึงควรจะทำให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมในภูมิภาคให้มากยิ่งขึ้น โดยจะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้กิจการอุตสาหกรรมมีความเข้มแข็ง ซึ่งจะส่งผลต่อปัจจัยภายนอกต่างๆที่เกี่ยวข้องรวมทั้งส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น โดยการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านต่างๆอย่างเป็นระบบและให้เกิดความต่อเนื่อง ก็จะกลายเป็นรากฐานสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและการพัฒนาพื้นที่พื้นที่
2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบที่ตั้งอุตสาหกรรมที่ลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบที่ตั้งอุตสาหกรรมที่ลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ
4. เพื่อนำเสนอแนะนโยบายและแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เหมาะสม

รูปที่ 1 นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

รูปที่ 2 สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ประจำนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ

รูปที่ 3 สัมภาษณ์ผู้ประกอบการญี่ปุ่น บริษัทเคียวเซระ่า คิมเซคิ (ประเทศไทย) จำกัด

รูปที่ 4 บริษัทเคียวเซระ่า คิมเซคิ (ประเทศไทย) จำกัด